

УДК 376-053.2-056.264:615.825

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2026-2-139-150>

**POSSIDILIES OF “RUDRAKSHA THERAPY”
IN THE CORRECTION OF FINGER PRAXIS IN CHILDREN
WITH GENERAL SPEECH UNDEVELOPMENT**

**МОЖЛИВОСТІ «РУДРАКША-ТЕРАПІЇ»
В КОРЕКЦІЇ ПАЛЬЦЕВОГО ПРАКСИСУ В ДІТЕЙ
ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ**

Mykola MOGA,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor at the Department
of Pedagogy,
Preschool and Special Education,
Oles Honchar Dnipro National
University
72, Science Ave., Dnipro, 49000,
Ukraine

moga2003@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6463-9426>

Микола МОГА,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки,
дошкільної та спеціальної освіти,
Дніпровський національний
університет імені Олеса Гончара
Проспект Науки, 72, м. Дніпро,
49000, Україна

Yelizaveta BOYARCHUK,

Higher Education Applicant
at the Department of of Pedagogy,
Preschool and Special Education,
Oles Honchar Dnipro National
University
72, Science Ave., Dnipro, 49000,
Ukraine

Слизавета БОЯРЧУК,

здобувач вищої освіти кафедри
педагогіки, дошкільної
та спеціальної освіти,
Дніпровський національний
університет імені Олеса Гончара
Проспект Науки, 72, Дніпро, 49000,
Україна

anirmesoulbich13@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-0204-1939>

ABSTRACT

Long-term difficulties observed in the political, economic, and social spheres in Ukraine have negatively affected overall demographic indicators. Today, there are three deaths for every newborn child. The health status of children has also deteriorated. The number of children with various psychophysical developmental disorders has increased. One of the most widespread groups is children with general speech underdevelopment. Among other issues, such children often exhibit impaired fine finger praxis, which negatively affects their overall psychological and speech development.

This situation has created the need to search for innovative approaches to correcting finger praxis in preschool children with general speech underdevelopment. This determines the relevance of the chosen topic. The purpose of our study is to define the methodological foundations and methodological directions for using M. M. Yefymenko's "Rudraksha Therapy" technique to improve the psychological and speech development of preschool children with general speech underdevelopment. This can be achieved by utilizing the unique physical properties of dried fruits of the rudraksha tree: variations in their sizes, shapes, surface relief patterns, durability, lightness, unique tactile sensations when touched, and a wide range of possible combinations of beads with different characteristics within a single rosary, etc.

Considering the special projection representation of the fingers in the cerebral cortex, the development and correction of finger praxis in preschool children with general speech underdevelopment should be regarded as promising. In this context, the use of the potential of rosary therapy (rudraksha therapy) is based on neurophysiological, neuropsychological, and neuropedagogical principles that are still insufficiently utilized in speech therapy. The unique physical properties of rudraksha beads have significant corrective potential for their application in speech therapy practice, particularly for improving finger praxis in preschool children with general speech underdevelopment.

Key words: *rudraksha therapy, correction, finger praxis, preschool children, general speech underdevelopment.*

Вступ. Сьогодні на стан здоров'я та психофізичного розвитку тисяч українських дітей впливає загальний негативний стан, що існує в нашій державі. Головний біль сучасного життя – це повномасштабна війна, що триває на території України вже чотири роки. Саме війна породжує безліч негативних явищ, що деформують розвиток дитячої особистості. У більшості родин помітно погіршилися умови життя на побутовому рівні: тривала відсутність електроенергії, тепла, водопостачання, зв'язку погіршують умови життя та розвитку наших дітей. Постійний стан тривоги, який несвідомо демонструють дорослі (батьки, сусіди, друзі), хвилюючись за своїх дітей, негативно впливають на загальний психофізичний розвиток дітей дошкільного віку. Система освіти, особливо в регіонах, наближених до зони бойових дій, практично не працює в її традиційному режимі. Заклади дошкільної освіти вже багато років закриті – діти їх не відвідують. Порушена основа основ повноцінного розвитку дітей – їхні комунікації. Те ж саме можна сказати про загально-освітні школи. Загалом, онлайн-навчання лише частково замінює традиційну організацію системи дошкільної освіти. Багато родин мігрують із місць свого постійного мешкання в більш безпечні регіони України та навіть за кордон. Це додатково негативно впливає на психоемоційний стан дітей, особливо раннього й дошкільного віку.

У таких складних умовах сучасного українського соціуму помітно збільшилась кількість дітей із порушеннями психомовленнєвого розвитку. Можливо, одну з найрозповсюдженіших слід вважати групу дітей із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Виникла необхідність

у пошуку простих і ефективних шляхів поліпшення та корекції психомовленнєвого розвитку вказаної категорії дітей не тільки в умовах закладу дошкільної освіти, а й в домашніх умовах під керівництвом батьків або інших родичів дітей із ЗНМ. Саме ця ситуація й зумовила **актуальність** нашого дослідження.

Мета статті: визначити нейрофізіологічні основи й методичні можливості використання методики професора М. М. Єфименка «рудракша-терапія» для поліпшення пальцевого праксису в дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- 1) здійснити теоретичний аналіз можливостей «рудракша-терапії» в напрямі корекції пальцевого праксису вказаної категорії дітей;
- 2) визначити основні шляхи використання методики рудракша-терапія в розвитку та корекції пальцевого праксису в дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Методи та методики дослідження:

1. Пошук, систематизація й аналіз кваліфікованої інформації з проблематики дослідження з різних доступних джерел.
2. Визначення концептуального базису використання методики рудракша-терапія для поліпшення пальцевого праксису в дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.
3. Формування методичних основ використання спеціальних вправ із рудракша-терапії для поліпшення та корекції пальцевого праксису в дошкільників із ЗНМ.

Різні напрями розвитку та корекції ручного праксису в дітей із особливими освітніми потребами постійно знаходяться в полі зору фахівців. Так, М. М. Єфименко пропонує своє бачення так званої «цілісної праксичної системи», підкреслюючи взаємозв'язок і єдність всіх видів праксису в життєдіяльності дитини. Дослідник вважає, що будь-який вид праксису в дитини слід завжди розглядати в контексті їх системності та онтогенетичної послідовності взаємовпливів, починаючи від базового загального праксису й закінчуючи найвищим проявом – символічним праксисом. Такий цілісний системний підхід здається нам конструктивним. Керуючись топографічним принципом, автор пропонує таку класифікацію бімануального праксису: загальноручний, дистальний і локально-пальцевий [2]. На його думку, відносно простий загальноручний праксис трансформується в процесі розвитку дитини в дистальний, коли основний функціональний акцент зміщується від наближених до тулуба відносно великих плечових суглобів у сторону передпліччя та кисті. А вже на основі цього дистального виду праксису формується найвища форма бімануального праксису – локально-пальцевий вид, призначений для тонких маніпуляцій пальцями, особливо важливих

у навчальному процесі в формі малювання, креслення та письма. Він і є, головним чином, об'єктом нашого дослідження.

М. Д. Мога висвітлював загальні питання формування ручного праксису в дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, використовуючи для цього можливості адаптивного фізичного виховання. Особливий акцент дослідник робив на розвитку та формуванні силових кистьових функцій, вважаючи їх первинними, базовими для подальшого розвитку всіх інших кистьових функцій (координаційних та швидкісних). Вважаємо, що у вищенаведеному підході є онтогенетичний сенс: силові якості виступають у такому випадку як платформа для повноцінної реалізації більш складних і досконалих кистьових функцій, які мають значно більшу спрямованість на соціалізацію дитини [10, 11]. На жаль, пальцевий праксис не входив у зону дослідницьких інтересів фахівця, що підкреслює актуальність нашої роботи.

В. К. Кантаржи займався розробкою такого педагогічного напрямку, як корекція предметно-практичної діяльності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями опорно-рухового апарату, спираючись, головним чином, на використання засобів фізичного виховання [7, 8]. Перспективним у його методологічних підходах вважаємо поєднання можливостей адаптивного фізичного виховання (як основного засобу педагогічної корекції) з елементами ерготерапії на спеціальних верстаті та стенді. У контексті нашого дослідження привертають особливу увагу оригінальні пальцеві маніпуляції з дрібними предметами (болтиками, гвинтиками, гаечками, шайбочками), як безпосередньо за допомогою пальців, так і використовуючи відповідні інструменти: накидні та різкові ключі, викрутки (класичну та хрестоподібну). У своїх дослідженнях автор не торкався проблематики пальцевого праксису в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення, а саме цей контингент дітей цікавить нас у першу чергу.

Ю. В. Зюзін у своїх розробках вивчав можливості використання методики «Ступалки-ЛОГОС» М. М. Єфименка і М. Д. Моги для ручного (кистьового) силового праксису для поліпшення психомовленнєвого розвитку дітей середнього дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення [5, 6]. Під час виконання рухів на цих тренажерах скісно формувались і деякі бімануальні координаційні крокові дії, але основна увага все ж приділялась розвитку таких силових кистьових функцій, як опорна, відштовхуюча, ресорна, балансувальна, ударна. Пальцевий праксис також мав силову спрямованість, особливо, за умови реалізації функції захоплення й утримання рукояток тренажерів, які мали різну конструкцію. Можливості координаційного пальцевого праксису залишилися поза увагою дослідника.

Лушна І. присвятила свою роботу пошукам можливостей використання куайцзи-терапії М. М. Єфименка в поліпшенні графічного праксису в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення [9]. В її основі лежать спеціальні вправи з куайцзи-паличками для прийому їжі та різними дрібними предметами, від простих (пружних) до складних (твердих і гладких). Це наближає її наукові пошуки до напрямку, який ми також досліджуємо, але акцент у ньому було зроблено більшою мірою на дистальний (кистьовий) вид праксису, а не на локально-пальцевий, саме який і є об'єктом нашого дослідження.

Таким чином, неповнота досліджень із проблематики пальцевого праксису в дошкільників із ЗНМ обумовила актуальність пошуку інноваційних корекційних шляхів, зокрема, в напрямі «чотки-терапії» [4].

Результати та дискусії. Інноваційну ідею застосування «рудракша-терапії» (термін, що був запропонований автором) М. М. Єфименко висловив у своїй доповіді на II Всеукраїнській науково-практичній конференції (із міжнародною участю) «Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти» (9 –10 квітня 2024 року) в м. Харків. У ній вчений уперше довів можливість використання чоток із рудракши і спеціальних вправ із ними для формування пальцевого праксису у дітей з особливими освітніми потребами. Наведемо визначення автором методу поняття «рудракша-терапія».

Чотки-терапія (рудракша-терапія) – це інноваційний напрям предметно-пальцевого праксису, заснований на використанні спеціальних вправ із чотками (бусами) різних розмірів, форм, консистенції та рельєфної фактури для цілеспрямованої тактильно-кінестетичної стимуляції пальців рук і відповідних мозкових утворень у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема, для поліпшення їхнього психомовленнєвого розвитку [3].

Зупинимось на основних механізмах впливу чоток на психофізичний стан дитини:

1) Психічний аспект. Неврологи, психологи, психотерапевти вважають, що перебирання чоток допомагає знімати стрес, мінімізувати депресії, неврози, страхи, сприяє подоланню тривоги й розслабленню.

2) Фізіологічний аспект. З позиції психофізіології перебирання чоток підтримує необхідний рівень збудження, спрямованої на кору головного мозку. Це підтримує мозок в оптимальному робочому стані готовності, який необхідний для повноцінної розумової діяльності дітей із порушеннями психомовленнєвого розвитку.

3) Логопедичний (корекційний) аспект. Маніпуляції з чотками дозволяє створювати відповідний імпульсний ритм, що йде в відповідні нейронні утворення головного мозку. Це створює умовну основу для

підтримки відповідного ритму мовлення. На цьому нейрофізіологічному феномені основані ефективні методики подолання навіть стійкого давнього заїкання.

У загальному інноваційному напрямі чотки-терапія автором методу було виокремлено найбільш ефективну її форму для використання саме в дітей раннього й дошкільного віку. Мова йде про **рудракша-терапію**, під якою слід розуміти *пальцеві маніпуляції з особливими чотками (бусами), створеними з висушених плодів дерева рудракши, які мають багато унікальних цінних властивостей:*

А) Перш за все, це екологічно чистий природний матеріал, який не має ніяких протипоказань для маніпулювання із ним. До речі, ці властивості відомі вже більше 1000 років – саме з цих плодів віками робили браслети, буси, чотки, амулети й різні прикраси, які постійно знаходились у контакті зі шкірою людини, в етнічних культурах південно-східної Азії.

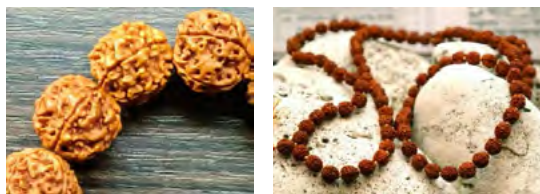
Б) Плоди рудракши мають різні геометричні форми та рельєфні візерунки, що робить їх привабливими для дітей, які сприймають чотки як іграшки або прикраси (фото 1).

Фото 1. Різновиди форм і рельєфних візерунків плодів рудракши

В) Неповторність рельєфних візерунків кожної бусини з рудракши, особливо з урахуванням можливості різних їхніх комбінацій, створює унікальну можливість за допомогою тактильно-кінестетичних відчуттів постійно стимулювати нейронні мозкові утворення багатим спектром аферентних імпульсів.

Г) Для індивідуального тренінгу з рудракша-терапії можна використовувати невеличкі чотки-браслети (для однієї або одразу двох рук). Під час виконання вправ у парі або мінігрупі (до чотирьох дітей) краще підійдуть довгі чотки з великою кількістю бусин із рудракши (фото 2, А, Б).

А

Б

Фото 2. Браслет (А) і буси (Б) для рудракша-терапії

Д) Загалом, у чотки-терапії передбачено використання чоток із різних матеріалів: шкіра, деревина, плоди рослин, пластмаса, камінь, скло, метал. Більш привабливими для роботи з дітьми слід вважати природні матеріали, які, в свою чергу, помітно відрізняються за вагою, щільністю, консистенцією тощо. Самими ніжними на дотик слід вважати чотки зі шкіри – вони дають дитині відчуття м'якості, лагідності, легкості (фото 3).

Е) Під час використання чоток із рудракши основною вважається методична диференціація вправ із ними за розміром бусин. Існують чотки з відносно великих бусин, є чотки, зроблені із середніх за розміром бусин, і є чотки з дрібних бусин. З методичної точки зору, починати маніпуляції слід із чотками з відносно великих бусин рудракши, а потім поступово переходити на вправлення із середніми за розміром бусинами, і лише наприкінці – з дрібними.

Фото 3. Лагідні на дотик чотки зі шкіри

Є) Комбінуючи в одних чотках бусини з різних матеріалів (фото 4), можна створювати для сенсорних пальцевих тренінгів безліч різних комбінацій тактильно-кінестетичних відчуттів від вправлення з чотками, що дозволить цілеспрямовано використовувати цей тренувальний феномен для поліпшення пальцевого праксису в дітей дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

Ж) Під час тренінгів із рудракша-терапії можна маніпулювати з одними чотками в одній руці. Потім ті ж самі вправи робити іншою (протилежною) рукою, використовуючи ті нейронні сліди, що залишились у протилежній півкулі головного мозку під час попереднього тренування. Для ускладнення рівня вправління можна використовувати одночасно двоє різних чоток, тримаючи кожен з них у відповідній руці. Аферентаційна інтенсивність у такому випадку помітно збільшується. Посилити тренувальний ефект можна за допомогою зміни положення чоток на протилежні, тобто чотки з правої руки перекинути в ліву руку і навпаки.

Фото 4. Чотки з комбінацією бусин із різних матеріалів

Виконуючи вправи з чотками, необхідно постійно змінювати способи активації бусин, варіюючи фізичними параметрами аферентаційних потоків, підтримуючи тим самим їхній активуючий вплив на відповідні мозкові утворення дитини.

До способи активації чоток можна віднести:

1. Намацування бусини двома пальцями.
2. Крутіння бусин навколо нитки.
3. Штовхання бусин великим пальцем.
4. Перебирання бусин пальцями.
5. Прокочування бусин по пальцях.
6. Перекидання перекидних чоток.

Обговорення результатів. Пробна експериментальна апробація вправ із рудракша-терапії в дітей дошкільного віку виявила деякі особливості їхнього використання в процесі педагогічної корекції. Серед позитивних моментів використання цієї методики слід виділити такі:

А) Дітям різного дошкільного віку самі чотки як предмет, з яким треба виконувати відповідні маніпуляції, практично у всіх випадках їхнього практичного використання дуже подобались своєю незвичайністю, привабливістю бусин, схожістю на прикраси і на іграшки одночасно. Це забезпечувало відносно високу мотивацію дітей до виконання розв'язкових та корекційних вправ із чотками.

Б) Наявність різних за довжиною бус, за розміром бусин і їхньою фактурою надавало дитині змогу експериментувати з чотками, використовуючи різноманітні бімануальні предметно-експериментальні дії з пальцевого, кистьового та загальноручного праксису.

В) В більшості випадків діти позитивно реагували на ігровий та змагальний стиль проведення тренінгів з рудракша-терапії за типом: хто швидше перебере пальцями всі чотки, або хто точніше кине браслет із чоток на палицю; хто краще ловить буси з рудракши правою та лівою руками тощо.

Пробні тренування з рудракша-терапії виявили й деякі негативні моменти, які виникали під час вправлення із чотками, але вони не знижували загального позитивного розвитково-корекційного результату роботи з дітьми:

А) Іноді діти починали сперечатися (навіть – сваритися) з приводу, хто хоче також погратися з тими або іншими чотками, які сподобались конкретній дитині. Ця ситуація вирішувалась з боку педагога достатньо швидко та ефективно шляхом надавання бажаної дитині таких же самих чоток, або встановлення черги на використання особливо красивих чоток.

Б) Періодично виникали ситуації, коли одна дитина починала забирати чотки в іншої дитини, тягнучи їх на себе. І хоча буси з плодів рудракши безпечні в плані травмування, при різких і широкоамплітудних ривках агресивно налаштованої дитини можливо виникнення фізичного дискомфорту в дитини, яка в цей момент утримує чотки в своїх руках. До того ж, в рідких випадках спеціальна еластична гумка, на яку нанизані бусини рудракши, не витримувала та розривалась.

Виконане аналітичне дослідження дозволило зробити такі **ВИСНОВКИ**:

1. Враховуючи особливе проєкційне представництво в корі головного мозку пальців рук, що філогенетично наблизилось до відповідних зон іннервації артикуляційного апарату дитини, слід вважати перспективним розвиток та корекцію пальцевого праксису в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

2. У цьому контексті використання напряму чотки-терапії (більш конкретно – рудракша-терапії) має у своїй основі нейрофізіологічний, нейропсихологічний та нейропедагогічний потенціал, який поки ще недостатньо використовується в логопедії. Унікальні фізичні властивості бусин рудракши надають значний корекційний потенціал для їхнього використання в логопедичній роботі, зокрема для поліпшення пальцевого праксису в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Перспективи досліджень у цьому напрямі лежать у сфері розробки авторської корекційної програми з використання можливостей рудракша-терапії в корекції пальцевого праксису в дітей середнього дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення.

Література

1. Боярчук, Є. В. «Чотки-терапія» в стимулюванні психомовленнєвого розвитку дошкільників з особливими освітніми потребами. Тези доповідей VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (5-6 березня 2026 року). Глухів, 2026. С. 226–230.
2. Єфименко М. М. Корекція кистьових функцій у дітей із порушеннями психофізичного розвитку. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : збірник наукових праць. Вип. 7. У 2-х т. / за ред. В. М. Синьова, О. В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006. Т. 1, 2016. С. 122–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2016_7%281%29_14
3. Єфименко М. М. Педагогічний стрінгінг як новий напрям формування та корекції кистьового праксису в дітей з особливими освітніми потребами (презентація інноваційної авторської методики М. Єфименка). *Спеціальна освіта: проблеми та перспективи* : Тези за матеріалами 16 міжнародної науково-практичної конференції 18–19 квітня 2024 року. К.-Подільський, 2024. С. 80–84. doi.org/10.32626/2413-2578.2024-23.137-153
4. Єфименко М. М. Чотки-терапія у формуванні пальцевого праксису в дітей з особливими освітніми потребами (авторська методика стимулювання психомовленнєвого розвитку). *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2026. № 2. К.-Подільський. С. 124–136.
5. Зюїн, Ю. В. Ефективність використання тренажера «Ступалки-ЛОГОС» у поліпшенні психомовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2 (143). Одеса, 2023. С. 34–40. <https://doi.org/10.24195/2617-6688-2023-2>
6. Зюїн, Ю. В. Корекція порушень мовленнєвого розвитку дітей засобами фізичного виховання. (Монографія). Вінниця : ТВОРИ, 2025. 208с.
7. Кантаржи В. К. Комплексна корекція кистьових функцій у дошкільників : монографія. Вінниця : «Нілан-ЛТД». 2024. 260 с.
8. Кантаржи В. К. Корекція предметно-практичної діяльності дітей старшого дошкільного віку з порушеннями моторної сфери засобами фізичного виховання : дис. ... докт. філос. : 016 / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 247 с.
9. Лушна І. В. «Куайцзи-терапія» в стимулюванні графічних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Тези доповідей VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «Дошкільна освіта України в контексті інтеграції до Європейського освітнього простору» (5–6 березня 2026 року). Глухів, 2026. С. 231–235.
10. Мога М. Д. Становлення ручного праксису в дошкільників з особливими освітніми потребами в процесі фізичної активності (силові кистьові функції). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 4 (149). Одеса, 2024. С. 40–48. doi.org/10.24195/2617-6688-2024-4
11. Мога М. Д. Корекція артикуляції у дітей із загальним недорозвитком мовлення засобами рухово-ігрової діяльності. *Грані* : науково-теоретичний альманах. Том 27. № 6. 2024. С. 163–169. doi.org/10.15421/1724125
12. Постанова Верховної Ради України «Про рекомендації парламентських слухань на тему: "Освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення дітей із порушеннями психофізичного розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення"». URL: http://kno.rada.gov.ua/komositviti/control/uk/publish/article?art_id=61951&cat_id=59256.
13. Твіггер Р. Мікромайстерність. Пер. з англ. О. Чула. Харків : Фабула, 2022. 256 с.

References

1. Boiarchuk, Ye. (2026) «Chotky-terapiia» v stymuliuванні psykhomovlennievoho rozvytku doshkilnykiv iz osoblyvymy osvıtnymy potrebamy [“Rosary therapy” in stimulating the psycho-speech development of preschoolers with special educational needs]. Tezi dopovidei VIII Vseukrayinskoyi studentskoyi naukovy-praktichnoyi internet-konferencyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Doshkilna osvıta Ukrayini v konteksti integraciyi do Yevropejskogo osvıtnogo prostoru» (5-6 bereznya 2026 roku). Gluhiv. 226–230 [in Ukrainian].
2. Yefymenko, M. M. (2016). Korektsiia kystovykh funktsii u ditei z porushenniamy psykhofizychnoho rozvytku [Correction of hand functions in children with psychophysical development disorders]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvıty (pedahohichni nauky): zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 7. U 2-kh t. / za red. V. M. Synova, O. V. Havrylova. Kamianets-Podilskiy : PP Medobory-2006. T. 1, 122–133 [in Ukrainian].
3. Yefymenko, M. M. (2024). Pedahohichni strinhin yak novyi napriam formuvannia ta korektsii kystovoho praksysu v ditei iz osoblyvymy osvıtnymy potrebamy (prezentatsiia innovatsiinoi avtorskoi metodyky M. Yefymenka) [Pedagogical stringing as a new direction in the formation and correction of hand praxis in children with special educational needs (presentation of the innovative author’s methodology by M. Yefymenko)]. *Spetsialna osvıta: problemy ta perspektyvy*. Tezy za materialamy 16 mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii 18–19 kvitnia 2024 roku. K.-Podilskiy, S. 80–84 [in Ukrainian].
4. Yefymenko M. M. (2026). Chotky-terapiia u formuvanni paltsevoho praksysu v ditei z osoblyvymy osvıtnymy potrebamy (avtorska metodyka stymuliuвання psykhomovlennievoho rozvytku) [Rosary therapy in the formation of finger praxis in children with special educational needs (author’s method of stimulating psycho-speech development)]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvıty (pedahohichni nauky)*. K.-Podilskiy, № 2. S. 124–136. [in Ukrainian].
5. Ziuzin, Yu. V. (2023). Efektyvnist vykorystannia trenazhera «Stupalky-LOGOS» u polipsheni psykhomovlennievoho rozvytku ditei doshkilnogo viku [The effectiveness of using the “Stupalky-LOGOS” simulator in improving the psycho-speech development of preschool children]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*. Vypusk 2 (143). Odesa, S. 34–40 [in Ukrainian].
6. Ziuzin, Yu. V. (2025). Korektsiia porushen movlennievoho rozvytku ditei zasobamy fizychnoho vykhovannia [Correction of speech development disorders in children using physical education methods]. (Monohrafiia). Vinnytsia : TVORY.
7. Kantarzh, V. K. (2024). Kompleksna korektsiia kystovykh funktsii u doshkilnykiv [Comprehensive correction of hand functions in preschoolers] : Monohrafiia. Vinnytsia : «Nilan-LTD» [in Ukrainian].
8. Kantarzh, V. K. (2023). Korektsiia predmetno-praktychnoi diialnosti ditei starshoho doshkilnogo viku z porushenniamy motornoї sfery zasobamy fizychnoho vykhovannia [Correction of subject-practical activity of older preschool children with motor disorders using physical education methods] : Dys. ... dokt. filos. : 016 / Ukrainskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Drahomana, 247 s. [in Ukrainian].
9. Lushna, I. (2026). «Kuaijzy-terapiia» v stymuliuванні hrafichnykh navychok u ditei starshoho doshkilnogo viku [“Kuaiji therapy” in stimulating graphic skills in older preschool children]. Tezi dopovidei VIII Vseukrayinskoyi studentskoyi naukovy-praktichnoyi internet-konferencyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Doshkilna osvıta Ukrayini v konteksti integraciyi do Yevropejskogo osvıtnogo prostoru» (pp. 231–235). Gluhiv. [in Ukrainian].
10. Moha, M. D. (2024). Stanovlennia ruchnoho praksysu v doshkilnykiv z osoblyvymy osvıtnymy potrebamy v protsesi fizychnoi aktyvnosti (sylovi kystovi funktsii) [Formation of manual praxis in preschoolers with special educational needs in the process of physical activity (power hand functions)]. *Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K. D. Ushynskoho*. 4 (149). Odesa. S. 40–48 [in Ukrainian].

11. Moha M. D. (2024). Korektsiia artykuliatsii u ditei iz zahalnym nedorozvytkom movlennia zasobamy rukhovo-ihrovoi diialnosti [Correction of articulation in children with general speech underdevelopment using motor and play activities]. *Naukovo-teoretychny almanakh Hrani*. Tom 27. № 6. S. 163–169 [in Ukrainian].

12. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy Pro rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu: «Osvita, okhorona zdorovia ta sotsialne zabezpechennia ditei z porushenniamy psykhofizychnoho rozvytku: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia» [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On recommendations of parliamentary hearings on the topic: “Education, healthcare and social security of children with psychophysical development disorders: problems and ways to solve them”]. URL: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=61951&cat_id=59256.

13. Tviher R. (2022). Mikromaisternist [Microcraft]. Per. z anhli. O. Chupa. Kharkiv : Fabula, 256 s. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

Довготривалі негаразди, що спостерігаються в політичній, економічній і соціальної сферах в Україні негативним чином вплинули на загальні демографічні показники. Сьогодні на одну новонароджену дитину приходить троє померлих людей. Стан здоров'я дітей також погіршився. Збільшилась чисельність дітей із різними вадами психофізичного розвитку. Однією з найрозповсюдженіших є група дітей із загальним недорозвитком мовлення. Крім іншого, у таких дітей часто порушений тонкий пальцевий праксис, що негативним чином відбивається на загальному психомовленнєвому розвитку дитини. Виникла необхідність у пошуку інноваційних шляхів корекції пальцевого праксису в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Це й обумовило актуальність вибраної теми. Метою нашого дослідження полягає в тому, щоб визначити методологічні підвалини й методичні напрями використання методики М. М. Єфименка «Рудракша-терапія» для поліпшення психомовленнєвого розвитку в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Цього можна досягти, використовуючи унікальні фізичні можливості сухих плодів дерева рудракши: варіації їхніх розмірів, форм, візерунків рельєфу поверхні, міцність, легкість, неповторність сенсорних відчуттів при намацуванні, широкій спектр варіацій у комбінації бусин із різними характеристиками в одних чотках тощо.

Враховуючи особливе проєкційне представництво в корі головного мозку пальців рук слід вважати перспективним розвиток та корекцію пальцевого праксису в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. У цьому контексті використання потенційних можливостей чотки-терапії (рудракша-терапії) має у своїй основі нейрофізіологічні, нейропсихологічні та нейропедагогічні можливості, які поки ще недостатньо використовуються в логопедії. Унікальні фізичні властивості бусин рудракши мають значні корекційні перспективи для їхнього використання в логопедичній роботі, зокрема для поліпшення пальцевого праксису в дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення.

Ключові слова: рудракша-терапія, корекція, пальцевий праксис, діти дошкільного віку, загальний недорозвиток мовлення.

Дата першого надходження статті до видання: 20.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)